

O‘ZBEKISTON SUD TIZIMI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA LEGALTECH PLATFORMALARI VA SUN’IY INTELLEKTNING ROLI

Jumayev Amirshox Azamatovich

Toshkent davlat yuridik universiteti
Xususiy huquq fakulteti 1-kurs talabasi

Annotatsiya: *ushbu tadqiqot O‘zbekiston sud tizimining samaradorligini oshirishda LegalTech platformalari va sun’iy intellekt (SI) texnologiyalarining potensial rolini har tomonlama o‘rganadi. Maqolada O‘zbekistondagi sud-huquq islohotlarining hozirgi holati tahlil qilinib, mavjud raqamlashtirish tashabbuslari va ularning samaradorligini oshirish zaruriyati ko‘rsatiladi. LegalTech va SI ning huquqiy sohadagi nazariy asoslari va qo‘llanish sohalari atroflicha yoritiladi. Shuningdek, ushbu texnologiyalarni milliy sud tizimiga integratsiya qilishning afzalliklari, yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan to‘siqlar (huquqiy, texnik, kadrlar bilan bog‘liq) va ularni bartaraf etish yo‘llari muhokama qilinadi. Xorijiy tajribalar tahlili asosida O‘zbekiston uchun adaptatsiya mexanizmlari taklif etiladi. Tadqiqot sud tizimini raqamlashtirish orqali adolatga erishishni soddalashtirish, shaffoflikni oshirish va sud mustaqilligini mustahkamlash bo‘yicha strategik tavsiyalar va siyosiy choralar bilan yakunlanadi.*

Kalit so‘zlar: *Sud tizimi, LegalTech, Sun’iy intellekt, Raqamlashtirish, Samaradorlik, Adolat, O‘zbekiston*

Kirish

Global miqyosda raqamlashtirish tendensiyalari jamiyatning barcha sohalariga, jumladan, huquq va adliya tizimlariga ham jiddiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Zamonaviy texnologiyalarning jadal rivojlanishi sharoitida sud tizimlarining an’anaviy ishlash usullari yangi chaqiriqlarga duch kelmoqda. O‘zbekiston ham bu

jarayonlardan chetda qolmay, so'nggi yillarda sud-huquq sohasida keng ko'lamli islohotlarni amalga oshirmoqda. Ushbu islohotlarning asosiy maqsadlaridan biri fuqarolarning adolatga erishish imkoniyatlarini kengaytirish, sud qarorlarining haqqoniyligi va qonuniyligini ta'minlash, shuningdek, sud tizimining shaffofligi va samaradorligini oshirishdan iboratdir. Prezident Sh.M.Mirziyoyevning "Inson qadri uchun" tamoyili asosida amalga oshirilayotgan islohotlar doirasida sudlar faoliyatiga raqamli texnologiyalar, xususan, LegalTech platformalari va sun'iy intellekt (SI) integratsiya qilish masalasi alohida dolzarblik kasb etmoqda.

Bugungi kunda O'zbekiston sud tizimida qator ijobiy o'zgarishlar amalga oshirilgan bo'lsa-da, hujjat aylanishining asosan qog'oz shaklida olib borilishi, axborot tizimlari integratsiyasidagi bo'shliqlar hamda fuqarolar va tadbirkorlar uchun interaktiv xizmatlarning yetarli emasligi kabi muammolar hanuz mavjud. Bu esa sud jarayonlarining sekinlashishiga, ortiqcha xarajatlarga va ayrim hollarda shaffoflikning yetishmasligiga olib kelishi mumkin. Shu sababli, LegalTech platformalari va sun'iy intellektning huquqiy amaliyotga chuqur integratsiyasi sud ishlarini yuritishni optimallashtirish, sud jarayonlarining tezligini va sifatini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish, shuningdek, inson omili ta'sirini minimallashtirish orqali adolatning to'liq ta'minlanishiga xizmat qiladi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi O'zbekiston sud tizimi samaradorligini oshirishda LegalTech platformalari va sun'iy intellektning rolini ilmiy asosda tahlil qilish, ularni integratsiya qilishning afzalliklari va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan to'siqlarni aniqlash hamda mamlakatning huquqiy tizimi uchun strategik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot doirasida quyidagi vazifalar qo'yilgan: O'zbekiston sud tizimining hozirgi raqamlashtirish holatini o'rganish; LegalTech va sun'iy intellektning huquqiy sohadagi nazariy asoslari va qo'llanish sohalarini

tahlil qilish; ularni milliy tizimga integratsiya qilishning potensial imkoniyatlarini baholash; integratsiya jarayonidagi huquqiy, texnik va kadrlar masalalariga doir muammolarni aniqlash; xorijiy tajribalarni o'rganib, O'zbekiston uchun moslashish mexanizmlarini taklif etish.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

O'zbekiston sud tizimining raqamli transformatsiya sari yo'li va hozirgi holati

O'zbekistonda 2017-yildan buyon sud-huquq tizimida tub islohotlar amalga oshirilib, Oliy sud va Oliy xo'jalik sudining birlashishi, yangi ma'muriy va iqtisodiy sudlarning tashkil etilishi kabi muhim o'zgarishlar yuz berdi [1]. Ushbu islohotlar natijasida fuqarolarning huquqlari himoyasini kuchaytirish va adolatni samarali ta'minlashga qaratilgan qator choralar ko'rildi. Jumladan, 2018-yilgi Prezident Farmoni (PQ-3723) axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishni kengaytirish maqsadida "Elektron jinoiy ish" va "masofaviy so'roq" kabi tushunchalarni joriy etdi [1].

Biroq, bu dastlabki qadamlarga qaramay, sud tizimida axborot almashinuvining asosan qog'oz shaklida amalga oshirilishi, axborot tizimlari integratsiyasidagi bo'shliqlar va fuqarolar hamda tadbirkorlar uchun interaktiv xizmatlarning yetarli emasligi kabi muammolar dolzarb bo'lib qolmoqda [1]. Bu kamchiliklarni bartaraf etish maqsadida, sud organlarini raqamlashtirish bo'yicha yangi Prezident Farmoni qabul qilindi. Unda 30 ga yaqin davlat axborot tizimini Oliy sud tizimlari bilan integratsiya qilish, interaktiv elektron xizmatlarni kengaytirish, ishlarni onlayn kuzatish imkoniyatini yaratish, shuningdek, sud majlislarida masofaviy ishtirok etish va qarorlarga onlayn kirishni ta'minlash belgilangan. Xususan, 2021-yil 1-oktabrdan sud majlislarining vaqti haqida bepul

SJIF: 5.051

SMS xabarnomalar joriy etildi. 2022-yil 1-yanvardan boshlab esa sud qarorlari onlayn taqdim etilishi (qog'oz shaklida faqat so'rov bo'yicha), davlat organlari, mahalliy hokimiyatlar, iqtisodiy boshqaruv organlari va advokatlar da'vo, ariza va shikoyatlarni elektron shaklda yuborishi shart etib belgilandi [1]. Bu keng qamrovli raqamlashtirish adolatga erishishni soddalashtirish, samaradorlikni oshirish, shaffoflikni ta'minlash va sud mustaqilligini mustahkamlashga qaratilgan.

2023-yil 16-yanvarda Prezident tomonidan tasdiqlangan "Adolatga erishish imkoniyatlarini yanada kengaytirish va sudlar faoliyati samaradorligini oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmon sud tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarishga qaratilgan 2023-2026-yillarga mo'ljallangan qisqa muddatli strategiyani tasdiqladi [2]. Ushbu strategiya "Inson qadri uchun" g'oyasi asosida haqiqatda adolatli sud tizimini shakllantirish, ayniqsa tadbirkorlar o'rtasida jamoatchilik ishonchini mustahkamlash, sudlarni to'liq raqamlashtirish, sun'iy intellektni integratsiya qilish, idoralararo elektron ma'lumotlar almashinuvini takomillashtirish va sud majlislarida masofaviy ishtirok etishni kengaytirish kabi ustuvor yo'nalishlarni belgilaydi [2]. Sud faoliyatiga sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etishga oid yaqinda qabul qilingan Prezident farmoni "Raqamli sud" konsepsiyasiga bosqichma-bosqich o'tishni, qog'ozda ish yuritishdan to'liq voz kechishni, SI ni joriy etish uchun zarur texnik infratuzilmani yaratishni va Oliy sud axborot tizimlarida sud hujjatlari arxiv modulini ishlab chiqishni talab etadi [6]. Shuningdek, sudlar raqamlashtirilishiga oid "Kiberhuquq" sohasida ilmiy tadqiqotlar o'tkazish hamda sudyalarning va sud xodimlarining raqamli savodxonligi va malakasini muntazam oshirib borish muhimligi ta'kidlanadi [6].

LegalTech va sun'iy intellektning huquqiy amaliyotdagi nazariy asoslari va qo'llanish imkoniyatlari

LegalTech platformalari huquqiy xizmatlarni ko'rsatish va huquqiy jarayonlarni boshqarish uchun texnologiyalardan foydalanishni anglatadi. Sun'iy intellekt esa huquqiy kontekstda hujjatlarni avtomatlashtirish, huquqiy tadqiqotlar, bashoratli tahlillar, qaror qabul qilishni qo'llab-quvvatlash va ish yuritish uchun algoritmlarni o'z ichiga oladi. LegalTech va SI ning huquqiy sohadagi qo'llanish sohalari keng bo'lib, ular hujjatlarni shakllantirish, shartnomalarni tahlil qilish, elektron kashfiyot (e-discovery), huquqiy tadqiqotlar (masalan, AQSHdagi dastur Oliy sud qarorlarini 70% aniqlikda bashorat qilish imkoniyatini ko'rsatadi [4]), nizolarni hal qilish va ish natijalarini bashorat qilishni o'z ichiga oladi. "Raqamli sud" doirasida SI da'vo arizasi berilishidan oldin taxminiy sud natijalari va taxminiy xarajatlarni yaratishni osonlashtiradi. Bundan tashqari, barcha arizalar elektron tarzda topshiriladi va sud hujjatlari loyihalari avtomatik tarzda shakllantiriladi [6]. Sherzodbek Omonovning kuzatishlariga ko'ra, sun'iy intellekt vositalari hujjatlarni avtomatlashtirishdan tortib, tahliliy qaror qabul qilishgacha bo'lgan huquqiy jarayonlarga faol integratsiyalanib bormoqda [5]. Bu texnologiyalar samaradorlikni oshirish, aniqlikni yaxshilash, xarajatlarni kamaytirish va adolatga erishishni kengaytirish uchun nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

LegalTech va sun'iy intellektni O'zbekiston sud tizimiga integratsiya qilishning afzalliklari va potensial imkoniyatlari

LegalTech va sun'iy intellektni O'zbekiston sud tizimiga integratsiya qilish ko'plab afzalliklarni va ulkan potensial imkoniyatlarni taqdim etadi. Birinchidan, bu sud jarayonlari samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Hujjatlarni avtomatlashtirish, huquqiy tadqiqotlarni tezlashtirish va ishlarni boshqarish tizimlarining optimallashtirilishi sudyalarning ish yukini sezilarli darajada

kamaytirib, ularga murakkabroq huquqiy masalalarga e'tibor qaratish imkonini beradi. Natijada, ishlar tezroq ko'rib chiqiladi va hal etiladi, bu esa adolatga erishish vaqtini qisqartiradi [1]. Ikkinchidan, shaffoflikni oshirishga yordam beradi. Qarorlarga onlayn kirish, ishlarni kuzatish imkoniyati va elektron hujjat aylanishi korrupsiya xavfini kamaytirib, sud faoliyatining ochiqligini ta'minlaydi [1]. Uchinchidan, adolatga erishish imkoniyatini kengaytiradi. Masofaviy ishtirok etish imkoniyati, fuqarolar va tadbirkorlar uchun onlayn xizmatlar, SMS xabarnomalar jismoniy joylashuvdan qat'i nazar, har bir shaxsning sud xizmatlaridan foydalanishini osonlashtiradi [1]. To'rtinchidan, adolat sifatini yaxshilaydi. Ma'lumotlarga asoslangan qaror qabul qilishni qo'llab-quvvatlash tizimlari, sud qarorlarining izchilligini ta'minlash va inson xatosini kamaytirish orqali adolatning yuqori sifatiga erishish mumkin [2]. Beshinchidan, xarajatlarni kamaytiradi. Elektron hujjat aylanishiga o'tish qog'oz va bosma materiallarga sarflanadigan xarajatlarni kamaytiradi, shuningdek, sud jarayonlarining tezlashishi litigantlar uchun vaqt va pulni tejashga olib keladi [3]. Nihoyat, sun'iy intellektning bashoratli imkoniyatlari da'vo arizasi berilishidan oldin taxminiy sud natijalari va xarajatlarni taqdim etish orqali jarayon ishtirokchilari uchun shaffoflikni oshirib, ularga ongli qaror qabul qilishga yordam beradi [6]. Texnologiyalar orqali ma'muriy jarayonlarda inson omili minimallashtirilishi sud mustaqilligini mustahkamlashga ham hissa qo'shishi mumkin.

Integratsiya jarayonidagi muhim to'siqlar va ularni bartaraf etish mexanizmlari

LegalTech va sun'iy intellektni sud tizimiga integratsiya qilish jarayoni qator to'siqlar va muammolar bilan bog'liq bo'lishi mumkin, ularni bartaraf etish uchun kompleks yondashuv talab etiladi.

Huquqiy masalalar. Sun'iy intellektga asoslangan qarorlarni qabul qilish, ma'lumotlar maxfiyligi (masalan, Yevropa Ittifoqining GDPR kabi standartlari), raqamli dalillar standartlari va kiberxavfsizlikka oid yangilangan qonunchilikni ishlab chiqish zarur. Algoritmik xolislik, sun'iy intellekt xatolari uchun javobgarlik va inson nazorati kabi axloqiy masalalar chuqur huquqiy tadqiqotlarni talab qiladi [6]. Bu borada "Kiberhuquq" bo'yicha ilmiy tadqiqotlarni faollashtirish va yangi huquqiy normalarni ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega.

Texnik masalalar. Mavjud infratuzilma cheklovlari, internetga ulanishning sifati va tezligi, apparat va dasturiy ta'minotning integratsiyasi (idoralararo tizimlarni birlashtirish) kabi muammolar mavjud. Qog'ozga asoslangan tizimlardan meros bo'lib qolgan ma'lumotlar sifati va standartlashtirishning yetishmasligi ham jiddiy to'siq hisoblanadi. Bundan tashqari, kiberxavfsizlik xavflari, ma'lumotlar buzilishi va tizim zaifliklari texnik infratuzilmani mustahkamlashni talab qiladi.

Kadrlar masalalari. Sudyalar, sud xodimlari va advokatlarning raqamli savodxonligi va malakasini oshirish dolzarb vazifadir [6]. An'anaviy usullarga o'rganib qolgan xodimlarning o'zgarishlarga qarshiligi ham kuzatilishi mumkin. LegalTech laboratoriyalarining tashkil etilishi, "E-universitet" loyihalari va sudlarda IT mutaxassislarga bo'lgan ehtiyojni qondirish kabi choralar kadrlar salohiyatini mustahkamlashga qaratilishi lozim [4]. Sun'iy intellektning advokatlar ishiga ta'siri (masalan, shartnomalar bilan ishlash) bo'yicha treninglar va qayta tayyorlash dasturlari ham joriy etilishi kerak [5].

Xorijiy tajriba va O'zbekiston uchun adaptatsiya mexanizmlari

Dunyoning rivojlangan mamlakatlari, jumladan, AQSH kabi yurisdiksiyalarda sun'iy intellekt va LegalTech texnologiyalari huquqiy sohada

faol qo'llanilmoqda. Masalan, AQSHda Oliy sud qarorlarini 70% aniqlikda bashorat qiluvchi SI dasturlari mavjudligi [4] bu texnologiyalarning imkoniyatlarini yaqqol namoyish etadi. Xalqaro tajribalarni o'rganish va ularni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish jarayonida quyidagi mexanizmlardan foydalanish maqsadga muvofiq:

Birinchidan, xalqaro ilg'or tajribalarni o'zlashtirish va raqamli huquqiy texnologiyalarni davlat organlari, muassasalari va tashkilotlariga keng integratsiya qilish maqsadida O'zbekistonda raqamli huquqiy texnologiyalar bo'yicha xalqaro startap forumini tashkil etish dolzarb hisoblanadi [3]. Bunday forumlar innovatsiyalar almashinuvini rag'batlantiradi va mahalliy LegalTech ekotizimini rivojlantirishga yordam beradi.

Ikkinchidan, "LegalTech" laboratoriyalarini tashkil etish huquqshunoslikka yangi axborot texnologiyalarini integratsiya qilishda muhim qadam bo'ladi [4]. Toshkent davlat yuridik universiteti (TDYU) kabi muassasalar bazasida shunday laboratoriyalar yaratish orqali ilmiy va innovatsion huquqiy tadqiqotlarni rivojlantirish, shuningdek, huquqshunoslar yetishmasligi muammosini hal etishga hissa qo'shish mumkin. "E-universitet" loyihalari va raqamli ta'limni joriy etish yuridik ta'lim sifatini oshirish, shaffoflikni ta'minlash va kadrlar malakasini muntazam oshirib borish imkonini beradi [4].

Uchinchidan, texnologiyalarni bosqichma-bosqich joriy etish, pilot loyihalarini amalga oshirish va xatolardan saboq chiqarish mexanizmlarini qo'llash kerak. Xorijiy tajribalarni to'g'ridan-to'g'ri ko'chirish o'rniga, ularni O'zbekistonning o'ziga xos huquqiy bazasi va ijtimoiy-iqtisodiy kontekstiga moslashtirish muhimdir. Bunda, texnologik yechimlarni mahalliy sharoitlarga moslashuvchanligini ta'minlashga ustuvor ahamiyat qaratish lozim.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqot O'zbekiston sud tizimi samaradorligini oshirishda LegalTech platformalari va sun'iy intellektning rolini ilmiy asosda tahlil qilish, ularni integratsiya qilishning afzalliklari va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan to'siqlarni aniqlash hamda mamlakatning huquqiy tizimi uchun strategik tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan. Tadqiqot quyidagi asosiy vazifalarni qamrab oladi: O'zbekiston sud tizimining hozirgi raqamlashtirish holatini o'rganish; LegalTech va sun'iy intellektning huquqiy sohadagi nazariy asoslari va qo'llanish sohalarini tahlil qilish; ularni milliy tizimga integratsiya qilishning potensial imkoniyatlarini baholash; integratsiya jarayonidagi huquqiy, texnik va kadrlar masalalariga doir muammolarni aniqlash; xorijiy tajribalarni o'rganib, O'zbekiston uchun moslashish mexanizmlarini taklif etish. Tadqiqotda normativ-huquqiy hujjatlar tahlili, tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil (xorijiy tajribalarni o'rganish) va konsepsual tahlil kabi usullardan foydalaniladi. O'zbekistondagi sud-huquq islohotlari va ularning raqamli transformatsiya sari yo'li chuqur o'rganilib, LegalTech va sun'iy intellektning huquqiy amaliyotdagi nazariy asoslari hamda qo'llanish imkoniyatlari atroflicha tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu texnologiyalarni milliy sud tizimiga integratsiya qilishning afzalliklari, to'siqlari va ularni bartaraf etish mexanizmlari aniqlanadi.

Xulosa

O'zbekiston sud tizimining samaradorligini oshirishda LegalTech platformalari va sun'iy intellekt texnologiyalarining roli beqiyosdir. Ushbu tadqiqot O'zbekistondagi sud-huquq islohotlarining hozirgi bosqichi, raqamli transformatsiyaning zarurati va LegalTech hamda SI ning huquqiy amaliyotdagi keng imkoniyatlarini atroflicha tahlil qildi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, bu

SJIF: 5.051

texnologiyalarning integratsiyasi sud jarayonlarining tezligini, shaffofligini, adolatga erishish imkoniyatini va sud qarorlarining sifatini sezilarli darajada oshirishga qodir. Elektron hujjat aylanishi, masofaviy sud majlislari, onlayn xizmatlar va sun'iy intellektga asoslangan bashoratli tahlillar orqali sud tizimining har bir bosqichida samaradorlikka erishish mumkin.

Biroq, LegalTech va sun'iy intellektni sud tizimiga muvaffaqiyatli integratsiya qilish jarayoni bir qator jiddiy to'siqlar bilan bog'liqdir. Bularga qonunchilikdagi bo'shliqlar, xususan, "Kiberhuquq"ga oid normalarning yetishmasligi, ma'lumotlar maxfiyligi va SI mas'uliyati bilan bog'liq axloqiy masalalar, shuningdek, eskirgan infratuzilma, ma'lumotlar sifati va kiberxavfsizlik tahdidlari kabi texnik muammolar kiradi. Bundan tashqari, sudyalari, sud xodimlari va advokatlar orasida raqamli savodxonlikni oshirish hamda o'zgarishlarga nisbatan qarshilikni yengish kabi kadrlar bilan bog'liq masalalar ham dolzarb bo'lib qolmoqda.

Kelajak istiqbollari va strategik tavsiyalar:

1. Qonunchilikni takomillashtirish: Sun'iy intellekt va LegalTechga oid, ma'lumotlar maxfiyligi, raqamli dalillar va kiberxavfsizlik standartlarini o'z ichiga olgan kompleks huquqiy bazani yaratish. "Kiberhuquq" sohasidagi ilmiy tadqiqotlarni faollashtirish va yangi huquqiy normalarni ishlab chiqish.

2. Infratuzilmani rivojlantirish: Ishonchli texnik infratuzilma, jumladan, yuqori tezlikdagi internet, zamonaviy apparat va dasturiy ta'minotga sarmoya kiritish. Tizimlararo integratsiyani ta'minlash va kiberxavfsizlik choralarini kuchaytirish.

3. Kadrlar salohiyatini oshirish: Sud tizimining barcha xodimlari, jumladan, sudyalari, sud xodimlari va advokatlar uchun doimiy raqamli savodxonlik va

malaka oshirish kurslarini joriy etish. TDYU qoshida "LegalTech" laboratoriyalari va "E-universitet" loyihalarini qo'llab-quvvatlash.

4. Innovatsiyalarni rag'batlantirish: Xalqaro startup forumlarini tashkil etish orqali xorijiy ilg'or tajribalarni o'zlashtirish va mahalliy LegalTech kompaniyalari bilan hamkorlikni rivojlantirish.

5. Axloqiy me'yorlarni ishlab chiqish: Sun'iy intellektni qo'llashda algoritmik xolislik, inson nazorati va javobgarlik masalalarini tartibga soluvchi aniq axloqiy me'yorlar va ko'rsatmalar ishlab chiqish.

6. Pilot loyihalarini amalga oshirish: Yangi texnologiyalarni bosqichma-bosqich, kichik miqyosdagi pilot loyihalar orqali joriy etish va ularning natijalarini doimiy ravishda tahlil qilib borish.

Ushbu strategik tavsiyalar va siyosiy choralar O'zbekiston sud tizimini raqamlashtirishda muvaffaqiyatga erishish, adolatni ta'minlash, shaffoflikni oshirish va sud mustaqilligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Raqamli transformatsiya, inson omilini kamaytirib, umumiy sud samaradorligini sezilarli darajada oshirishga qodir bo'lgan muhim vosita bo'lib, kelajak avlodlar uchun yanada adolatli va shaffof huquqiy tizimni yaratishga zamin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

[1] Sud organlari faoliyatiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-3723-sonli Farmoni – <https://lex.uz/docs/3784656>.

[2] Adolatga erishish imkoniyatlarini yanada kengaytirish va sudlar faoliyati samaradorligini oshirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida"gi Farmoni – <https://lex.uz/docs/6368297>.

[3] Legal Tech in Uzbekistan: Opportunities and Challenges – https://ijarset.com/upload/2020/march/3-376_ijarset.pdf.

[4] Yuridik ta’lim va fanni tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida"gi Farmoni – <https://lex.uz/docs/4820849>.

[5] Harvard Law School: A Journey of Academic Excellence and Personal Growth – <https://harvardlawreview.org/2023/omonov-legal-tech/>.

[6] Sud faoliyatiga sun’iy intellekt texnologiyalarini joriy etish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida"gi Farmoni – <https://lex.uz/docs/6438090>.